

Özada-Nazım, A. Ve Köseoğlu, M. (2019). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Sosyal Hizmetlerin Yapısı ve İşleyişine Eleştirel Bir Bakış. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(2), 665-689.

Derleme

Makale Geliş Tarihi:07.12.2018

Makale Kabul Tarihi:27.03.2019

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NDE SOSYAL HİZMETLERİN YAPISI VE İŞLEYİŞİNE ELEŞTİREL BİR BAKIŞ

A Critical Review of Structure and Operation of Social Work in Turkish Republic of Northern Cyprus

Ayşe ÖZADA NAZIM*

Muallâ KÖSEOĞLU**

* Dr. Öğretim Üyesi, Lefke Avrupa Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, ORCID: 0000-0003-4863-3168

** Dr. Öğretim Üyesi, Lefke Avrupa Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, ORCID:0000-0001-2345-6789

ÖZET

Sosyal hizmet bilimsel yöntem ve ilkelerin kullanıldığı profesyonel bir meslek ve disiplindir. Meslek ilkeleri ve mesleğin odağı evrensel olmakla birlikte uygulamanın öncelikleri kültürel, tarihsel ve sosyo-ekonomik koşullara bağlı olarak ülkeden ülkeye ve zamandan zamana değişmektedir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde (KKTC) sosyal refah ve sosyal hizmetler, yüzyıllar boyu değişegelen politik ve tarihsel süreçlerinden etkilenerek şekillenmiştir. Bu çalışmada, sosyal hizmetlerin gelişimi ve mevcut durumu sosyal hizmetin üç temel ilkesi olan insan hakları, sosyal adalet ve eşitlik ilkeleri bağlamında değerlendirilerek eleştirel bir çerçeve sunulması amaçlanmaktadır. Çalışmada, hukuksal düzenlemelerde yer alan sosyal hizmetlere ihtiyaç duyan nüfus gruplarını ayrıştırıcı ve ötekileştirici kavramların değiştirilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, hızlı bir toplumsal değişim ve dönüşüm içindeki KKTC'de sosyal hizmetlerle ilgili yasal düzenlemelerin günümüz ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz olduğu göze çarpmaktadır. Son olarak, sosyal hizmet mesleğinin temel işlevlerinden olan koruyucu-önleyici çalışmaların yetersizliği ve bu alandaki çalışmalara duyulan ihtiyaç dikkat çekmektedir.

Anahtar kelimeler: sosyal hizmetler, sosyal refah, sosyal hizmet mesleği, KKTC'de sosyal hizmet, KKTC

ABSTRACT

Social work is a profession and discipline in which scientific method and principles are used. While the principles and focus of the profession are universal, priorities of its practice change depending cultural, historical and socioeconomical conditions. Social welfare and social work in Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC) have been shaped by changing political and historical process through centuries. In this study, evolution and current situation of social work are critically discussed in terms of human rights, social justice and equality which are three main principles of social work. It is recognized that there is a necessity to change mariginalized and discriminated terms taken place in legal arrangements used for population groups seeking social work. Furthermore, it is clear that legislative regulations about social work in changing and transforming TRNC are insufficient to meet current needs. Lastly, insufficient protective and preventive studies which are main functions of social work is also remarkable.

Keywords: social work, social welfare, social work profession, social work in TRNC, TRNC

GİRİŞ

Sosyal hizmet disiplini yoksullar, ihmal veya istismar mağdurları, çeşitli nedenlerle ayrımcılığa uğrayan kişiler, güçsüz ve yaşlılar, özel gereksinimli bireyler, madde bağımlıları, suça yönelmiş kişiler ve sahip olduğu sosyal koşullar nedeniyle ötekileştirilen birey ve gruplara yardım etmeyi hedeflemektedir (Sheldon ve Macdonald, 2009:3).

Sosyal hizmet, bireylerin sorun çözme, sorunlarla başetme ve gelişimsel kapasitelerini artırma, bireylere kaynak, hizmet ve olanak sağlayan sistemlerle müracaatçıları buluşturma, sistemlerin etkili ve insancıl işlev görmesini sağlama ve sosyal politikaların gelişimi ve ilerlemesi için katkıda bulunma amacını taşımaktadır (NASW 1982'den akt. Duyan, 2010:10). Sosyal hizmetin bütüncül odağı evrenseldir. Bununla birlikte, sosyal hizmet uygulamasının öncelikleri kültürel, tarihsel ve sosyo-ekonomik koşullara bağlı olarak ülkeden ülkeye ve zamandan zamana değişmektedir (IFSW, 2014). Başka bir deyişle her ülkedeki sosyal hizmet uygulamaları o ülkenin toplumsal yapısına göre şekillenmektedir (Kongar, 2007:2). Her toplumun kendi içinde oluşturduğu norm, değer ve kurallar bütünü o toplumda uygulanacak sosyal politikaları ve buna bağlı olarak gerçekleştirilen sosyal hizmet uygulamalarını etkilemektedir. Bu bağlamda, günümüzde kuzeyde Kıbrıslı Türkler, güneyde ise Kıbrıslı Rumlar'ın yaşadığı Kıbrıs adasının tarih boyunca doğal kaynaklarının zenginliği ve coğrafi konumu dolayısıyla çok fazla medeniyete ev sahipliği ettiği görülmektedir. Ancak 1878-1960 yılları arasında adada hüküm süren İngilizlerin etkisinde çok fazla kaldığı bilinmektedir. Adada sosyal refahın ilk

oluşumlarının da İngiliz yönetimiyle birlikte 19. yüzyıla dayandığı gözlenmekte ve ilk olarak 1925 yılında İngiliz yönetiminin Yardım Yasası (Charities Law) kapsamında belediyelere yoksul bireyleri tespit ederek yardıma bulunma görevini verdiği göze çarpmaktadır (Panagiotopoulos, vd., 2017:278; Pan Cyprian Volunteerism Coordinative Council, 2009: 203). 1920-1930 yılları arasında sosyal ihtiyaçları karşılaması yönünde refah merkezlerinin kurulduğu, 1940 ve 1950'li yıllara gelindiğinde, görme engelli bireyler için okul ve gönüllü yardım kuruluşu ile çocukların bakımı ve korunması için yine gönüllü evler oluşturulduğu gözlenmektedir. 1960'lı yıllarda ise Lefkoşa'da hayata geçirilen Toplum Refah Kurumu (Community Welfare Council), ruh sağlığı, fiziksel olarak farklı gelişen çocuklarla ilgili faaliyetler, özel eğitim okulları, aile planlaması, suç önleyici çalışmalar ve mahkumların rehabilitasyonu, yaşlı bakımı, genel sosyal ve sağlık hizmetleri ile ilgili yürütülen gönüllü çalışmalara katkı koyma ve bunları koordine ederek yürütme görevini üstlenmiştir (Pan Cyprian Volunteerism Coordinative Council, 2009: 203). Bu noktada İngilizlerin sosyal refah uygulamalarının o dönemde bile çeşitlilik gösterdiği ve hem tortusal hem de kurumsal anlamda bu faaliyetleri birarada götürmeyi başardığı söylenebilir. Çalışmanın devamında da değinildiği üzere, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) yasalarında günümüzde hâlâ İngiliz dönemindeki bazı yasaların yürürlükte olması, İngilizlerin adada kurmuş olduğu sosyal refah modelinin etkilerinin halen hissedildiğini göstermektedir.

Adadaki İngiliz yönetiminin ardından Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumların kurduğu 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti ile birlikte yeni bir dönem başlamış ancak iki etnik grup arasında baş gösteren fiziki çatışmalar sebebiyle bu yönetimin ömrü uzun sürmemiştir. 1974'te Türk Silahlı Kuvvetleri'nin gerçekleştirdiği harekât sonucu adanın kuzeyinde Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi kurulmuştur. Bu yönetim, 13 Şubat 1975'te Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin ilanına kadar devam etmiştir. Kıbrıs Türk Federe Devleti sekiz yıllık yönetiminin ardından yerini 15 Kasım 1983'de ilan edilen Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne bırakmıştır.

Kıbrıs adasının bir bütün olarak tarihi göz önüne alındığında sosyal refahın sistematikleşmeye başlaması İngiliz Sömürge Yönetimi dönemine rastlamaktadır. Ronald Storrs'un vali olduğu dönemde (1926-1932) ilk kez "Çocuk ve Genç Kişilerin Çalıştırılması" adıyla çocuk ve genç kişilerin çalışma şartlarını düzenleyen bir yasa çıkarılmıştır (Spaneas, 2011:6). Bu yasa KKTC'de 1992 yılına kadar yürürlükte kalmış, daha sonra İş Yasasıyla değiştirilerek yürürlükten kaldırılmıştır. Bunun yanında, Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi ve Kıbrıs Türk Federe Devleti döneminde yer alan uygulamalar ve çıkarılan yasaların daha ziyade siyasi ve askeri nitelikte olduğu

görülmektedir. “Türk Bölgelerine Giriş ve Çıkışı Kontrol Yasası”, “Türk Cemaatine Mensup Olmayanlara Gayrimenkul Mal Satışını Men Eden Yasa”, “Ateşli Silahlar Yasası”, “Kıbrıs Türk Silahlı Kuvvetleri Yasası”, “Siyasal Partiler Yasası”, “Tapu ve Kadastro Yasası”, gibi örnekler o dönemki uygulamaların bireylerin psikososyal ihtiyaçlarıyla pek de ilintili olmadığına işaret etmektedir (Turhan, 2008: 271-275).

Adada Türklerin ve Rumların ayrı yaşamaya başladığı dönemde sosyal yardım anlayışı çerçevesinde ilk yasal düzenleme ise 1974 yılında yürürlüğe giren “Şehit Aileleri ve Malûllere Yardım Yasası”dır. Bu yasa, adada yaşanan savaşa bağlı olarak ortaya çıkan yoksunluk ve yoksulluğun önüne geçmeyi sağlama amacı taşımaktadır. Savaşın yol açtığı yaraların sarılmasına yönelik hazırlanan bu yasa daha çok maddi yoksulluğun giderilmesi yönündedir.

KKTC'nin ilanıyla birlikte sosyal hizmetlerin düzenlenmesine ilişkin ilk yasa “Sosyal Hizmetler Dairesi (Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları) Yasası”¹adıyla 19 Şubat 1988 tarihinde resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yapılan değişikliklerle 1994 yılında yasanın yeni şekli kabul edilmiştir. KKTC’de sosyal hizmetlerin yürütülmesi ve denetlenmesinden sorumlu tek kurum olan Sosyal Hizmetler Dairesi’nin değişen ekonomik, siyasi ve sosyokültürel yapı karşısında birey ve grupların ekonomik, hukuki, sağlık, eğitim, psikososyal alanlardaki ihtiyaçlarının karşılanmasında ne derece işlevsel olabildiği tartışılmaktadır. Bu çalışmanın amacı da KKTC’de sosyal hizmetlerin yapısı, işlevleri, kaynakları ve hizmet türleri açısından eleştirel bir bakış açısıyla bir durum değerlendirmesi sunmaktır.

Sosyal Hizmet Uygulamalarının Yasal Çerçevesi

1. Sosyal hizmetin temel ilkeleri olan “insan hakları”, “sosyal adalet” ve “eşitlik” ilkeleri sosyal hizmet uygulamalarında kaçınılmaz olarak yer almaktadır. Ancak görülmektedir ki KKTC’de Sosyal Hizmetler Dairesi’nin² uygulamaları “Sosyal Hizmetler Dairesi Yasası” ile düzenlenmektedir. Yasa incelendiğinde göze çarpan ilk nokta sosyal hizmet mesleği ve sosyal hizmetlere ilişkin herhangi bir tanımın yapılmamış olmasıdır³. Sosyal hizmetin en önemli evrensel ilkelerinden bahsedilmeksizin yalnızca Daire’nin görevlerine yer verilmesi, sosyal hizmet mesleğinin uygulama alanlarını daraltmakla birlikte, mesleğin bilimselliğini, tarafsızlığını ve profesyonelliğini zedelemektedir. Cinsiyet, dil, din, ırk ayrımı

¹Makalenin devamında Sosyal Hizmetler Dairesi (Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları) Yasası’ndan Sosyal Hizmetler Dairesi Yasası olarak bahsedilecektir.

²Makalenin devamında Sosyal Hizmetler Dairesi’nden Daire olarak bahsedilecektir.

³Bkz: 8/1988 Sosyal Hizmetler Dairesi Yasası.

yapılmaksızın bütün birey ve gruplara eşit hak ve özgürlük için mücadele veren bir meslek alanı olan sosyal hizmete dair Sosyal Hizmetler Dairesi Yasası'nda bu vurgunun yapılmamış olması büyük bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır. Aynı zamanda sosyal hizmet mesleği, birey ve grupların yalnızca sorun çözme kapasitelerini artırmaya çalışmamakta, her bireyin var olan potansiyelini tam olarak geliştirmesini sağlamaya çalışarak toplum için çok önemli bir misyonu yüklenmektedir (IFSW, 2014). Ancak Sosyal Hizmetler Dairesi Yasası'nda sosyal hizmetlerin yürütülmesi ve denetlenmesinden sorumlu kuruluş olan Daire'nin, birey ve grupların kapasitelerini geliştirmeye yönelik bir görev tanımı olmadığı fark edilmektedir. Bu bağlamda Daire'nin bireylerin psikososyal gelişimlerine yönelik uygulamalardan ziyade ekonomik yetersizliklerin giderilmesi yönünde faaliyet gösterdiği söylenebilmektedir.

Sosyal Hizmetler Dairesi Yasası çerçevesinde Daire'nin kuruluş amaçları aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

1. Toplumsal değişimler sonucu fonksiyonlarını yitiren ve bireylerin davranışlarını düzenleyen sosyal, ekonomik ve kültürel kurumların yerine yenilerini koymak.
2. Kişi, grup ve toplulukların fiziksel ve sosyal çevre koşullarından doğan eşitsizlik ve/veya yoksullukların giderilmesinde yardımcı olmak.
3. Toplumsal değişim sonucu fiziki veya sosyal çevreye uyum sağlayamayan bireylerin, karşılaştıkları sosyal, psikolojik ve benzeri sorunlarını çözümlenerek topluma kazandırılmalarını sağlamak.
4. Görev kapsamına giren ilgili Yasaları uygulamak.
5. Yaşlıların bakım ve rehabilitasyonunu sağlamak.

Amaçları değerlendirildiğinde, toplum için ne kadar önemli bir rolü olduğu anlaşılacak şekilde birlikte KKTC'de sosyal hizmet mesleğinin uygulama alanlarının henüz yeterli düzeye ulaşmadığı görülmektedir. İkinci amaçta "Kişi, grup ve toplulukların fiziksel ve sosyal çevre koşullarından doğan eşitsizlik ve/veya yoksullukların giderilmesinde yardımcı olmak" ifadesiyle ilgili olarak herhangi bir birimin olmayışı büyük bir eksikliklerdir. Adanın Kuzey'ine gelen sığınmacı veya mültecilere yönelik sorumlu bir birimin olmayışı ve bu sorumluluğu Mülteci Hakları Derneği gibi sivil toplum örgütlerinin üstlenmiş olması tartışılması gereken bir meseledir. Bunun yanında amaçlara bakıldığında, suç davranışlarını önleme, suç eylemini gerçekleştiren bireylerin rehabilitasyonu ve topluma yeniden kazandırılması, çocuk suçluluğu için önleyici çalışmalar, suça sürüklenen çocukların rehabilitasyonu ve topluma yeniden kazandırılması, toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ile mücadele gibi evrensel sorunların hiçbirine yer verilmediği de göze çarpmaktadır.

Aynı yasada yirmi üç madde şeklinde sıralanan Daire'nin görevleri arasında aynı nakdi yardımların çoğunlukta olduğu, risk gruplarına yönelik koruyucu ve önleyici tedbir almanın Daire'nin görevleri arasında bulunmaması yine dikkat çekicidir. Bu görevlere örnek verilirse; “Mahkemeye genç suçlularla ve istendiğinde yetişkin suçlularla ilgili rapor sunar”, “Özürülerin tıbbi, sosyal ve mesleki yönden gereksinimlerini karşılar ve becerilerinin en üst düzeye çıkarılmasına olanak tanımak amacıyla diğer bakanlıklarla işbirliği yaparak gerekli rehabilitasyon merkezleri ile yurtların açılmasını sağlar” (Sosyal Hizmetler Dairesi Yasası [SHDY], 1994: madde 5). Bu görev tanımlarında en büyük sorun kullanılan “genç suçlular, özürü” gibi etiketleyici kavramların yer almasıdır. Özürü kavramı günümüz literatüründe kullanılmamakla birlikte yerine özel gereksinimli veya engelli kavramları getirilmiştir. Bu bağlamda, görev tanımları ve/veya yasalarda yer alan bu tür eski kavramların güncellenmesi gerekmektedir. Benzer durum, Sosyal Hizmetler Dairesi Yasası'nda belirtilen sosyal hizmetler ile ilgili yasalarda da yer almaktadır. Tablo 1’de yer alan yasalar incelendiğinde “çocuk suçlular” ifadesi hemen göze çarpmaktadır. Evrensel literatürde “suça sürüklenen veya itilen çocuk” ifadesi kullanılırken, KKTC yasalarında halen ayrıştırıcı ve ötekileştirici bir kavramın yasalarda yer alması düşündürücüdür.

Tablo 1: Daire'nin Kullandığı Yasalar

Fasıl 154 Ceza Yasası
Fasıl 157 Çocuk Suçlular Yasası
Fasıl 162 Suçluların Gözetim Altında Bulundurulması Yasası
Fasıl 252 Akıl Hastaları Yasası
Fasıl 274 Evlat Edinme Yasası
Fasıl 277 Küçüklerin ve Mahcurların Vesayeti Yasası
Fasıl 278 Evlilik Dışı Çocuklar Yasası
Fasıl 286 Cezaevi Disiplin Yasası
Aile (Evlenme ve Boşanma) Yasası
Fasıl 352 Çocuklar Yasası
Şehit ve Hadise Kurbanı Aileleri ve Malullere Yardım Yasası

Tablo 1’de belirtilen yasalara ek olarak KKTC meclisi tarafından 1996 yılında onaylanan Çocuk Hakları Sözleşmesi ve 1962’de imzalanan İnsan Haklarını Korumaya Dair Avrupa Sözleşmesi (Tasdik) Yasası sosyal hizmet uygulamalarının planlanması ve uygulanmasına kaynaklık etmektedir. Bunun yanında, 187 devletin taraf olduğu temel bir insan hakları belgesi olup Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nca

kabul edildiği, 1979 yılından bu yana bütün dünyada kadınlar için bir “haklar bildirgesi”, devletler için ise bir “yükümlülükler manzumesi” olarak algılanan “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi” (CEDAW) 1996 yılında KKTC Meclisi tarafından onaylandıktan sonra iç hukukun parçası haline getirilerek devletin uygulamak zorunda olduğu bir yasa haline gelmiştir (KTOEÖS, 2016). İmzalanan bu sözleşmenin pratik düzlemde uygulanabilirliğini denetleyebilecek hiçbir sorumlu kurum, kuruluş veya birimin olmaması yine KKTC’de yürütülen sosyal hizmet uygulamaları için büyük bir eksiklik. Yıllardır kurulması beklenen ve 17 Kasım 2014 tarihinde yasası da çıkarılan “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Dairesi”nin faaliyete geçmesi yıllarca bütçe eksikliği gerekçe gösterilerek ertelenmiş ve henüz Aralık 2018’de yalnızca iki personelle hizmete girmiştir. Toplumsal cinsiyet eşitliğine bu şekilde duyarsız kalınması, kadına ve farklı cinsel yönelimleri olan bireylere karşı uygulanan ayrımcı eylemlerle mücadele edilememesini ve bu misyonun yine sivil toplum örgütlerine bırakılmasına neden olmaktadır. Sosyal hizmetin en önemli alanlarından olan toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin KKTC’de bu anlamda göz ardı edildiği görülmektedir.

Sosyal Hizmetler Dairesinin Kuruluş Düzeni ve Teşkilatlanma Yapısı

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’na bağlı olarak hizmet veren Daire, Merkezi Şubeler ve Bölgesel Kuruluşlar olmak üzere iki ana bölüme ayrılmaktadır. Merkezi Şube’de yer alan Çocuk Bakımı ve Aile Refahı Birimi sosyal hizmet uygulamalarının daha çok çocuk ve aileye yönelik olduğunu göstermektedir. Sosyal hizmet birimlerinin farklı sosyal hizmet alanlarını içine alacak şekilde düzenlenmesinin mesleğin bütüncül bakış açısına daha uygun olacağı düşünülmektedir. Toplumsal cinsiyet, suçluluk, bağımlılık, göçmen ve mültecilik gibi alanlara dönük spesifik birimlerin kurulması elzemdir. Refah devleti, tüm vatandaşlarının refahını yani belirli bir toplumda, belirli bir zamanda, onurlu bir şekilde hayatta kalmayı sağlamanın devletin yükümlülüğünde olduğu düşüncesini ifade eder (Erdal, 2012). Her ne kadar KKTC bir refah devleti olmasa da vatandaşları için azami derecede refah devleti uygulamalarına yaklaşması için mücadele etmesi gerekmektedir. Bu da, sosyal sorunların kaynağının tespit edilmesi için çalışmalar ve buna yönelik sosyal politikalar üretmekten geçmektedir. Ancak bu şekilde sosyal hizmetlerin gelişmesinden bahsedilebilir. Sorunların kaynağına inmeden ortaya konan günlük ve geçici çözümler, aksine sorunların daha çok derinleşmesine neden olmakta ve bu noktada sosyal hizmet mesleğinin de gerektiği şekilde uygulanamamasına sebep olmaktadır. Daire’deki teşkilatlanma bazında verilen hizmetler aşağıda ayrıntılı olarak yer almaktadır.

1. Çocuk Bakımı ve Aile Refahı Şubesi

Daire Merkezi Şube içerisinde yer alan Çocuk Bakımı ve Aile Refahı Şubesi'nin sunduğu hizmetler aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

1.1. Yuva ve Yurt Hizmetleri

KKTC'de çocukların korunmasından sorumlu kuruluş Sosyal Hizmetler Dairesi'dir. "Fasıl 352 Çocuklar Yasası" uyarınca gerekli durumlarda çocukların devlet koruması altına alınması veya çocukların yüksek yararı göz önünde tutularak gerekli müdahalede bulunma yetkisi Daire'ye aittir (Çocuklar Yasası [ÇY], 2006: madde 3).

Lefkoşa Çocuk Yuvası olarak adlandırılan kurum 0-12 yaş arası çeşitli nedenlerle terk edilmiş, yetim kalmış, ihmal ve/veya istismara uğramış ya da bakacak kimsenin olmadığı çocuklara yatılı hizmet veren Daire'ye bağlı bir kuruluştur (Sosyal Hizmetler Dairesi Faaliyet Raporu, 2010).

Daire müdürü bünyesinde kurulan Yarı Bağımsız Hayata Geçiş Evleri kurum bakımında bulunan veya herhangi bir zamanda bulunmuş olan en az 18 yaşını tamamlamış ve sosyopsikolojik açıdan hazır duruma gelmiş gençleri bağımsız hayata hazırlamaktadır. Bu uygulamanın yasal dayanağını 2007 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile yürürlüğe giren "Yarı Bağımsız Hayata Geçiş Evleri Tüzüğü" oluşturmaktadır. "Himayeye muhtaç kişi", Daire'nin himayesinde bulunan veya herhangi bir zaman bulunmuş olan 21 yaşından küçük kişileri anlatırken, yarı bağımsız hayata geçiş evleri de Daire'nin himayesi altında bulunan veya herhangi bir zaman bulunmuş olan himayeye muhtaç kişilerin kalması için Daire tarafından kirası veya ücreti ödenen evler, öğrenci yurtları gibi yatı evlerini ifade eder (Yarı Bağımsız Hayata Geçiş Evleri Tüzüğü [YBHGET], 2007: madde 2).

Daire'nin bünyesinde bulunan bu iki kuruma ek olarak, uluslararası bir kuruluş olarak 118 ülkede faaliyette bulunan SOS Çocuk Köyü Derneği'nden destek alınmaktadır. Daire denetiminde SOS Çocuk Köyü, SOS Gençlik Evleri ve SOS Yarı-Bağımsız Yaşam Evlerinde de korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik yatılı bakım hizmeti verilmektedir. KKTC'de SOS Çocuk Köyü Derneği 1991 yılında bakıma ihtiyaç duyan çocuklara aile tipi bakım vermek ve onları uzun vadede, aşamalı destek programlarıyla kendine güvenli, bağımsız bireyler olarak yetiştirmek amacıyla kurulmuştur. Dernek 1993 yılından beri çocukların korunmasına yönelik faaliyetlerine devam etmektedir (<https://www.soscocukkoyu.org/>).

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve SOS Çocuk Köyü Derneği arasında yapılan protokol çerçevesinde Lefkoşa Çocuk Yuvası'na yerleştirilen çocuklar,

uzmanların programladığı bir uyum sürecinden geçtikten sonra SOS Çocuk Köyü'ne yerleştirilmektedir. İlgili Bakanlık'tan edinilen bilgiye göre SOS Çocuk Köyü ve SOS Gençlik Evleri'nde 2019 yılı itibariyle toplam 108 çocuk ve genç yaşamını devam ettirmektedir (<http://shd.gov.ct.tr/LefkosaCocukYuvasi.aspx>).

1.2. Evlat Edinme Hizmeti

KKTC'de evlat edinme prosedürleri "Çocukların Evlat Edinilmesi Yasası" çerçevesinde düzenlenmektedir. KKTC'de evlat edinme Daire'nin kontrolü altında olup, evlat edinmek isteyen kişi/kişiler taleplerine ilişkin dilekçeyle buraya başvuru yapmaktadır. Başvurunun ardından Daire tarafından evlat edinmek için müracaat eden kişilerin psikososyal ve ekonomik durum değerlendirmesi yapılmaktadır. Çocuğun iyi yetiştirileceği kanaatine varılırsa, yasal işlem yapılmadan önce çocuk aile yanına yerleştirilip en az üç ay çocuğun aile yanındaki durumu incelenmektedir. İnceleme sonunda olumlu karara varıldığı zaman, kişi/kişiler evlat edinmek üzere mahkemeye başvuruda bulunabilmektedir (<http://shd.gov.ct.tr/ailevecocuk.aspx>).

Çocukların Evlat Edinilmesi Yasası'nda evlat edinme ve buna ilişkin özel koşullar aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

- Yirmi beş yaşını doldurmuş ve evlat edinilecek çocuktan en az on sekiz yaş büyük olmak
- Yirmi bir yaşını doldurmuş ve küçüğün hısımlı olmak
- Evlat edinmek üzere dilekçe vermeden önceki son iki yıl içinde KKTC'de ikamet etmek
- Tek başına evlat edinme talebinde bulunan bir erkek için evlat edinme emri verilmesini haklı gösteren özel koşullar bulunmadıkça, kişi tek başına bir kız çocuğunu evlat edinmemek (Çocukların Evlat Edinilmesi Yasası [ÇEEY], 1955: madde 4).

Son maddede yer alan "özel koşulların" ne olduğu açıkça belirtilmemiş olup üstü kapalı bırakılmıştır. Ayrıca, bir erkeğin bir kız çocuğunu evlat edinmemesi türlü tartışmaları beraberinde getirmekle birlikte erkeğe karşı uygulanan bir cinsiyet ayrımcılığı şeklinde de ifade edilebilmektedir.

1.3. Koruyucu Aile Hizmeti

Çocuğun bakımı ve korunmasında öz aile bakımının olanaklı olmadığı durumlarda en sağlıklı yol koruyucu aile sistemi olmaktadır (Karataş, 2007: 15). Koruyucu aile sisteminin işlevleri üç şekilde sıralanmaktadır. Bunların ilki olan bakım işlevi, çeşitli nedenlerle geçici veya sürekli olarak ailesinden yoksun kalan veya aile ortamında kalması uygun görülmeyen çocuğun sağlıklı bir biçimde gelişim gösterebilmesi için

gereken şartları hazırlama olarak ifade edilmektedir. İkinci olarak koruma işlevi, herhangi ihmal ve/veya istismar durumunda çocuğun daha fazla zarar görmesini önleme olarak tanımlanırken, son işlev olan tedavi işlevi ise, çocuğun sağlıklı psikososyal ve fiziksel gelişimi şeklinde ifade edilmektedir (Ünal, 2015: 883).

Çeşitli nedenlerle aile yanında bakılamayan ve evlat edinilmesi mümkün olmayan çocukların kısa veya uzun bir süre için uygun aileler yanına yerleştirilerek Daire'nin gözetim ve denetiminde bakılması koruyucu aile hizmeti olarak tanımlanmaktadır (Sosyal Hizmetler Dairesi Faaliyet Raporu, 2010). Aile ile yapılacak sözleşme doğrultusunda koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuk için bakım, eğitim ve yerleştirme giderleri aylık ödeme şeklinde yapılmakta ve bu ödeme miktarları çocukların gelişim dönemlerine göre farklılık göstermektedir. Koruyucu aile istemediği takdirde aileye ödeme yapılmamakta, aile çocuğun bakımını gönüllü olarak üstlenmektedir (Koruyucu Aile Tüzüğü [KAT], 2007: tefsir 18).

1.4. Kreş ve Gündüz Bakımevleri

Kreş ve gündüz bakımevlerinin denetimi, açılış izni ve gerekli niteliklerin yerine getirilmesinden sorumlu kuruluş Daire'dir. Daire çocukların bakımı ve/veya eğitimi için başvuru yapan mekanların çevre düzenlemesi, sağlık ve hijyen koşullarına uygunluğu, binanın fiziki kapasitesiyle bakılacak çocuk sayısının oranı, çocukların beslenme ihtiyacının yeterli şekilde karşılanıp karşılanmadığı gibi faktörleri mekanın açılışından önce denetleyerek başvuruyu değerlendirmektedir. Kayıt için hak kazanan mekanlar açıldıktan sonra ise belirli aralıklarla Daire tarafından denetlenirken, Daire'nin koşullar uygun olmadığı takdirde mekanı kapatma ve yargıya başvurma hakkı bulunmaktadır (ÇY, 2006: madde 28-29).

1.5. Gözetim⁴

KKTC'de çeşitli nedenlerle suça sürüklenen çocukların suç sayılan davranışlarını tekrarlamayı önleyici ve topluma kazandırılmalarını sağlamaya yönelik faaliyette bulunmak üzere mahkeme Daire'yi görevlendirmektedir (Sosyal Hizmetler Dairesi Faaliyet Raporu, 2010).

Gözetim uygulamasının amacı, suça itilmiş çocuğu veya genci, sosyal destek ve eğitim yoluyla topluma yeniden kazandırmaktır. Gözetim süresi bir yıldan az ve üç

⁴Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Sosyal Hizmetler Dairesi 2010 yılı Faaliyet Raporunda Sınama (gözetim) adıyla adlandırılan sosyal hizmet uygulaması, sosyal hizmet terminolojisi ve Çocuk Suçlular Yasası'nda kullanılan biçimiyle bu çalışmada "gözetim" olarak kullanılmıştır.

yıldan fazla olmamak kaydıyla değişmektedir (Suç İşleyenlerin Gözetim Altında Bulundurulması Yasası [SİGABY], 1952: madde 5).

Çocuk ve gençlerin aleyhinde okunan her dava için Suç İşleyenlerin Gözetim Altında Bulundurulması Yasası kuralları uyarınca atanan gözetim memurları tarafından sosyal inceleme raporu hazırlanmaktadır. İlgili yasada, gözetim memurlarının hangi vasıflara sahip olması gerektiği belirtilmemiş olup yalnızca “Bakanlar Kurulu, yeterli sayıda uygun kişiyi, gözetim memuru olarak atar” ifadesi ile açıklanmıştır (SİGABY, 1952: madde 3). Yine ilgili yasada, bu gözetim memurlarının görevleri arasında yer alan rapor yazma, hakimin karar verme sürecine etki etmektedir. Bu nedenle, gözetim memurlarının bu önemli rolün bilincinde olarak daha özenli hareket etmesi gerekmektedir. “Çocukların suça sürüklenme nedenlerini ortaya koyarak gerek duyulan müdahaleyi öneren sosyolegal belgeler” şeklinde ifade edilen sosyal inceleme raporlarının amacı, çocuk için en uygun düzenlemeyi içeren hükmün verilmesi için mahkemelere yardımcı olmaktır. Suç kesinlikle çocuğun bireysel hatası veya hastalığı olarak değerlendirilmemekle birlikte çocukla etkileşimde olan tüm sistemlerin kaynağı olarak kabul edilmektedir (Uluğtekin 2004’ten akt. Yücel ve Gönültaş, 2016: 175). Bu etkileşimlerden doğan sorun ve sıkıntıların tespiti yönünde büyük rol oynayan sosyal inceleme raporları, dolayısıyla mahkemenin kararını ve çocuğun alacağı cezanın yönünü etkileyici nitelikte olmaktadır.

KKTC Devlet Planlama Örgütü’nün (DPÖ) yayınlamış olduğu İstatistik Yıllığı verilerine göre 2012-2016 yılları arasında 16-21 yaş arası suça sürüklenen çocuk ve genç sayısı toplam 835’dir. Yıllara bağlı olarak incelendiğinde bu sayının artış gösterdiği fark edilmektedir. 2012’de 150; 2013’te 172; 2014’te 160; 2015’te 178 ve 2016’da 175 çocuk ve gencin hükümlü ve tutuklu olarak yargıyla karşı karşıya geldiği gözlenmektedir (KKTC DPÖ İstatistik Yıllığı, 2016). Bununla birlikte, KKTC’de son nüfus sayımı 2011 yılında gerçekleştirilerek 286,257 olarak belirlenmiş; 18 yaş altı çocukların ise 67,660 ile nüfusun yaklaşık %24’ünü oluşturduğu gözlenmiştir. İstatistik yıllığında verilerine ulaşılan 16-21 yaş aralığındaki çocuk ve genç sayısı ise 2011 nüfus sayımına göre 33,324’tür (%11,6). En yakın tarih olarak 2012’deki suça sürüklenen çocuk ve genç sayısının, 16-21 yaş aralığındaki nüfusa oranlandığında %0,45 olduğu görülmektedir. KKTC’deki kaynaklarda suça sürüklenen çocuk kategorileri 0-15 ve 16-21 şeklinde yer alarak evrensel ilkelerin çok uzağındadır. Bu da eldeki verilerin diğer ülkelerdeki verilerle karşılaştırılmasını güçleştirmektedir. Örneğin Güney Kıbrıs’taki çocuk suçluluğu verileri incelendiğinde, 7-13 ve 14-16 yaş aralığı şeklinde kategorize edildiği görülmektedir. Bu yaş kategorilerine göre Güney Kıbrıs’ta 2011 nüfus sayımına göre

çocuk sayısı 135,305; 2012 yılında suça sürüklenen çocuk sayısı ise 382 olarak raporlanmıştır (2012-2014 Criminal Statistics Report, 2017). Bu sayı nüfusa oranlandığında %0,28'e takabül etmektedir. Güney Kıbrıs'taki çocuk nüfusunun KKTC çocuk nüfusuna göre çok daha yüksek olmasına karşın çocuk suçluluğu oranının daha düşük olduğu göze çarpmaktadır. KKTC'deki veri kayıt eksikliği, suça sürüklenen çocuk ve gençlerin yaş, cinsiyet, eğitim durumu, aile durumu, gelir durumu, hangi suç eylemine sürüklendiği gibi can alıcı bilgilerin bilinmemesi, geliştirilmesi arzulanan önleyici çalışma ve sosyal politikaların alt yapısının oluşturulamamasına neden olmaktadır.

KKTC yasalarında suça sürüklenen çocuklara yönelik düzenlemeler daha önce de belirtildiği üzere "Çocuk Suçluları Yasası" adıyla hazırlanmış yasaya göre gerçekleştirilmektedir. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin onaylandığı bir devlet olarak yasal düzenlemeler ve uygulamalarda çocukların onur ve itibarına saygı gösterme yönünde bir çaba beklenmektedir (Çocuk Hakları Sözleşmesi [ÇHS], 1989: madde 16). Bu şekilde ötekileştirici ve ayrıştırıcı kavramlar kullanmak "çocuğun yüksek yararı" ilkesinin gözetilmediği anlamına gelmektedir. Yasanın isminde yapılması gereken değişikliklerin yanısıra yasanın uygulama alanının da ciddi şekilde yapılandırılması gerekmektedir. İlgili yasada suça sürüklenen çocukların "ıslah okullarına" sevk edilmesi ifadesi yer alırken günümüzde KKTC'de suça sürüklenen çocuklara yönelik ayrı bir kurum bulunmaması kabul edilebilir değildir. Suça sürüklenen çocuklar yetişkin ceza infaz kurumlarının kendileri için ayrılan koşullarında barınmaktadır. Çocuk ve gençlerin, yetişkin hükümlü ve tutuklularla bir arada kalması ciddi sıkıntılar içermektedir. Çocuk ve 21 yaşını doldurmamış genç bireylerin, sosyal ve psikolojik olarak henüz tam bir erginlik ve olgunluğa ulaşmamış olması, suça sürüklenme olasılıklarını artırmaktadır (Yücel ve Gönültaş, 2016: 49). Suç öğrenilen bir davranış biçimi olduğundan cezaevi ortamında profesyonel suçlardan hüküm giymiş yetişkinlerle bir arada kalınması, çocuk ve gençlerin yeni suç eylemlerini öğrenmesine neden olmakta, çıktıktan sonra da bu eylemleri sürdürme eğilimini mümkün kılmaktadır. Bunun yanında, suça sürüklenen çocuk ve gençlerin cezaevi ortamlarında rehabilitasyon imkanı bulması daha güçtür. Çocuk ve gençlerin, eğitimle şekillendirilerek akranlarıyla sosyalleşebileceği ortamlar yaratılması, bu bireylerin topluma yeniden kazandırılmasında kilit öneme sahiptir. Çocuk hükümlülerin eğitilerek toplumla entegrasyonunun amaçlandığı Çocuk Eğitim Evleri gibi alternatif uygulamaların biran önce hayata geçirilmesi gerekmektedir.

1.6. Kadın Sığınma Evi

KKTC’de devlete ait bir Kadın Sığınma Evi bulunmamasıyla birlikte Sosyal Riskleri Önleme Vakfı (SORÖV) 2010 yılından 2016 yılına kadar kendi imkânlarıyla kadınlara sığınma ve korunma desteği sağlamıştır. 2014 yılında ise Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve SORÖV arasında bir işbirliği protokolü imzalanarak, hizmet ve desteğin daha etkin bir şekilde yürütülmesi amaçlanmıştır. Ancak geliştirilen bu işbirliği protokolüne gerektiği şekilde sadık kalınmadığını belirten SORÖV yetkilileri 2016 yılında Kadın Sığınma Evi faaliyetlerini durdurmak durumunda kaldıklarını açıklamıştır. (<http://meydankibris.com/haber-kadın-sığınma-evi-kapatıldı-9359.html>).

SORÖV’ün yürüttüğü Kadın Sığınma Evi’nin kapanmasının ardından 25 Kasım 2016’da Lefkoşa Türk Belediyesi (LTB) Kadın Sığınma Evi faaliyete başlamıştır. Yerel yönetimlerin sosyal hizmet uygulamalarındaki işlevlerine verilebilecek güzel bir örnek olarak hayata geçen LTB Kadın Sığınma Evi, 7 kadın 14 çocuğa hizmet verebilecek kapasitede kurulmuştur. Burada kalma süresi altı ay olarak belirlenmiş olsa da kadınların mücadele ettikleri sorunlara bağlı olarak bu sürenin uzatılabileceği ifade edilmektedir. Kadın Sığınma Evi’nin Kasım 2016-Mart 2018 tarihlerini kapsayan dönem için açıklanan faaliyet raporu incelendiğinde, yaklaşık bir buçuk yıllık süre zarfında 15 kadına hizmet verildiği, bu merkeze yerleşemeyen 25 kadına ise iş ve ev bulma, erzak desteği, psikolojik destek gibi hizmetlerin dışarıdan verildiği bilgisine ulaşılmıştır (<https://www.lefkosabelediyesi.org/kadin-siginma-evi/>). Bu bilgiler, desteğe gereksinimi olan kadın sayısının merkezin kapasitesinin çok daha üstünde olduğunu ve daha çok kadına hizmet verebilecek daha gelişmiş bir merkeze ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. LTB Kadın Sığınma Evi’nde verilen hizmetler şu şekilde sıralanmıştır;

- Kadın ve çocuklara yönelik psikolojik destek
- Hukuki konularda destek
- Kadınların iş bulmaları konusunda destek
- İş başvurusunda bulunan kadınlar için özgeçmiş hazırlanıp verme desteği
- Kadınların çocuk veya çocuklarına kreş, etüd merkezi ayarlanması desteği
- Eşlik desteği (Kadın Sığınma Evi çalışanları ihtiyaç duyulduğu takdirde polis ve avukat görüşmelerinde, mahkemeye gidiş-geliş durumlarında kadınlara refakat ederler)

Yerel yönetimlerin sosyal rol ve işlevlerinin mevcut olduğunun kabulü 1990'larda Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) önderliğinde gerçekleşmiş ve sosyal belediyeçilik anlayışı hakim olmaya başlamıştır. Belediyelerde istihdam edilen sosyal hizmet uzmanlarıyla birlikte açılan sosyal birimler, risk grubunda olan bireylere daha kolay ulaşılmasının önünü açmıştır. İş bulmak için destek, meslek edindirme eğitimleri, eğitim desteği, uzman desteği, bireysel güçlendirme çalışmaları ve sosyal faaliyetler yürütme, yerel yönetimlerin bazı sosyal hizmet uygulamalarına örnek olarak verilmektedir (Nybom, 2011: 344-345). Bu bağlamda KKTC'nin de yerel yönetimleri sosyal alanda destek mekanizmaları olarak devreye sokması ve LTB Kadın Sığınma Evi gibi örneklerin artırılması gerekmektedir.

1.7. Gençlik Aile Destek ve Eğitim Merkezi ve Çocuk ve Gençlik Merkezi

Gençlik Aile Destek ve Eğitim Merkezi (GADEM), Daire Müdürlüğü'ne bağlı olarak 2011'de hizmete başlamıştır. Bu merkezin amaçlarına bakıldığında, çocukların ve gençlerin riskli davranışlarda bulunmalarını, suça itilmelerini önlemek, boşanmış ebeveynlere ve çocuklarına psikolojik destek sağlamak, aile kurumunu bilinçlendirmek ve güçlendirmek, çocuk ihmal ve istismarını önlemek ve son olarak hazırlanan eğitim ve projelerle sosyal sorunlara yönelik farkındalığı artırmak olarak sıralanmaktadır. GADEM'in yürüttüğü önleme ve rehabilitasyon çalışmaları doğrultusunda hazırlanan projenin sonucu olarak 2012 yılında Çocuk ve Gençlik Merkezi (ÇOGEM) kurulmuştur. ÇOGEM'in misyonu ise merkezden yararlanmakta olan çocuk ve gençlerin yiyecek-içecek, giyecek ve temizlik gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması ve aile bağlarını güçlendirme, okula ve mesleki eğitime yönlendirme, etüt sosyal ve psikolojik destek çalışmaları gerçekleştirmesidir. Faaliyete başlamasından itibaren 196 çocuk ve gence merkez tarafından destek sağlandığı öğrenilmiştir (Sosyal Hizmetler Dairesi Müdürlüğü, 2018).

GADEM ve ÇOGEM, KKTC'nin başkenti olan Lefkoşa'nın göçmen grupların, yoksulluğun, işsizliğin, eğitimsizliğin ve suç oranlarının yüksek olmasından ötürü en riskli bölgesi olarak bilinen Surlariçi'nde faaliyet göstermektedir. Risk faktörlerinin yoğun olduğu bu bölgede, bu misyonları üstlenen merkezlerin yer alması kesinlikle önemli bir başarıdır. Özellikle riskli gruplar içerisinde yer alan çocuklarla yürütülen önleyici çalışmaların uzun vadede toplumsal etkilerinin olumlu olacağı öngörülmekte ve maksimum düzeyde benzeri merkezlerin açılarak çalışmaların yoğunlaşması gerektiği düşünülmektedir. Bu merkez ve projelerin sadece Lefkoşa ile sınırlı tutulmaması gerekmektedir. KKTC genelinde risk analizi gerçekleştirilerek risk

düzeyi en yüksek çıkan bölgelerde sosyal hizmet müdahaleleri başlamalıdır. İlk etapta yerleşik düzene geçilmesi zor olabileceğinden kurulacak mobil ekiplerle tespit edilecek riskli bölgelerde çalışma yapılması bir alternatif olarak düşünülebilir.

2. Sosyal Yardım Hizmetleri

1989 yılında kabul edilen “Sosyal Yardımlar Yasası”nda sosyal yardım; “zorunlu yiyecek gereksinimlerini karşılamak amacıyla yapılan ancak hiçbir zaman fakirliği ortadan kaldırmayı amaçlamayan bir yardımdır.” şeklinde tanımlanmaktadır. Yoksul duruma düşen ve geçimini sağlık, engellilik veya yaşlılık durumu nedeniyle sağlayamayan kimselerin nakdi yardım yoluyla rehabilite edilmelerini sağlamak; ve bedensel veya ruhsal yönden çalışamayacak kadar hasta olan veya bedensel, ruhsal veya zihinsel engelli olanlara ekonomik, sosyal ve psikolojik destek sağlamak bu yasananın kuruluş amaçları arasında yer almaktadır (Sosyal Yardımlar Yasası [SYY],1989: madde 5). Yine aynı yasada sosyal yardımdan yararlanabilecek kişiler aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

- 60 yaşın üstünde olup, çalışacak güçte olmayan ve herhangi bir yerden geliri olmayan kişiler
- 60 yaşın altında bulunduğu halde çeşitli nedenlerle çalışma imkânına sahip olmayan ve/veya hasta olup bunu Sağlık Kurulu raporu ile belgeleyebilen muhtaç kişiler
- Hasta ve engelli olup bu durumlarının çalışmaya uygun olmadığını uzman Devlet Doktoru veya Sağlık Kurulu Raporuyla belgeleyen yoksullar
- Dul kalmış, evlenmemiş (gayri meşru çocuk dünyaya getiren), terkedilmiş, kocaları hapse mahkum olmuş, eşleri ve/veya küçük çocukları olması nedeniyle çalışması engellenen ve ekonomik yönden güçsüz olan kişiler.

Daire'nin müracaatçı gruplarından en büyük bölümünü sosyal yardım kapsamında nakdi yardım alan kişiler oluşturmaktadır. 2012 yılında yaşlılık yardımı alanların sayısı nüfusa oranlandığı zaman yaklaşık %14'e denk gelmektedir. Yine 2012 yılına göre boşanan çift sayısı 803 iken dulluk yardımı alanların sayısının 270'te kaldığı görülmektedir. Daha detaylı bilgi verilmek üzere aşağıdaki tabloda 2012-2016 yılları arasında Daire tarafından yapılan nakdi yardımlardan yararlanan kişi sayısı ile yardım türlerine yer verilmiştir:

Tablo2: Sosyal Hizmetler Dairesi'nce Yapılan Maddi Yardımlar

	2012	2013	2014	2015	2016
Yoksul					
Destitutes					
Sayı	3,337	3,405	3,468	3,663	3,717
No. of Cases					
Miktar	26,845,092	31,549,504	33,557,695	38,112,395	34,289,305
Amount					
Yaşlılık					
Old-Age Pension					
Kişi Sayısı	4,673	4,524	4,371	4,215	4,058
No. of Persons					
Miktar	115,765,058	120,852,953	129,758,148	132,997,780	137,786,792
Amount					
Dulluk					
Widows Pension					
Kişi Sayısı	270	266	247	232	222
No of Persons					
Miktar	3,552,143	3,947,048	4,152,737	3,976,992	4,104,220
Amount					

Kaynak: DPÖ KKTC İstatistik Yıllığı, 2016.

3. Şehit Aileleri/Malûl/Malûl Gazilere Yönelik Hizmetler

Daire, şehit aileleri ve malûllere yönelik yardımları 1974 yılında yürürlükten geçen ve en son 2013 yılında yapılan düzenlemelerle yeniden biçimlendirilen “Şehit ve Hadise Kurbanı Aileleri ve Malûllere Yardım Yasası” çerçevesinde gerçekleştirmektedir. Şehit aileleri ve malûller Daire'nin hizmet verdiği büyük bir grubu oluşturmaktadır. Ancak aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere bu gruba yönelik hizmetler genellikle nakdi yardım şeklinde olup, psikososyal desteğe ilişkin herhangi bir uygulamayla ilgili bilgiye yer verilmemektedir.

Tablo3: Sosyal Hizmetler Dairesi'nce Şehit Aileleri ve Malûllere yönelik Yapılan Maddi Yardımlar

	2012	2013	2014	2015	2016
(t)					
Malûl Gazi Disabled War Heroes					
Sayı No. of Cases	251	248	247	247	247
Miktar Amount	5,825,979	6,186,873	6,875,762	7,277,205	7,777,222
Şehit Ailelerine Martyrs' Families					
Sayı No. of Cases	415	413	406	392	380
Miktar Amount	13,420,432	14,088,996	15,262,146	15,550,483	16,019,903
Şehit ve Hadise Kurbanı Ebeveynleri Parents of Martyrs and War Victims					
Sayı No. of Cases	136	126	120	110	104
Miktar Amount	1,525,589	1,519,761	1,624,157	1,623,017	1,672,030
Malûl Disabled					
Sayı No. of Cases	108	105	103	101	100
Miktar Amount	2,092,834	2,200,594	2,424,705	2,519,467	2,641,007

Kaynak: DPÖ KKTC İstatistik Yıllığı, 2016.

4. Yaşlı Hizmetleri

KKTC'de hizmet veren özel huzur evlerinin denetiminden sorumlu kuruluş Sosyal Hizmetler Dairesi'dir. Daire bu görevi 32/2006 sayılı Özel Huzurevleri Yasası kuralları çerçevesinde gerçekleştirmektedir. KKTC'de Daire bünyesinde kurulmuş tek huzurevi 45 kişilik kapasiteyle Lapta Huzurevi olup, diğer huzurevleri vakıf veya özel kişilere aittir. Altı tane özel bir tane devlet huzurevi olmak üzere KKTC'de toplam yedi tane huzurevi bulunmaktadır (Sosyal Hizmetler Dairesi Faaliyet Raporu, 2010). KKTC'de Özel Huzurevleri Yasası'nda huzurevlerine yerleşme yaşı olarak belirlenen 55 yaş ve üzeri birey sayısı 2011 nüfus sayımına göre 47,364 ile toplam nüfusun %16,5'ni oluşturmaktadır. Bu noktada, her bir huzur evinin 45 kişilik

kapasitede olduğu varsayılsa dahi (Lapta Huzurevi dışında hizmet veren diğer huzurevlerinin kapasite bilgisine ulaşamamıştır) bu nüfusu karşılayabilecek düzeyin çok altında kaldığı görülmektedir.

Yaşlı bireylerin huzurevine kabul edilmesi için gereken şartlar şu şekilde sıralanmıştır: Kişinin yatalak olmaması, yatılı tıbbi tedavi ve bakıma gereksinimi olmaması, kendi ihtiyaçlarını karşılamasına engel herhangi bir fiziki engeli olmaması, bulaşıcı hastalığı olmaması, ruhsal anlamda sağlıklı olması, madde bağımlılığı olmaması, yeme, içme, tuvalet gibi günlük ihtiyaçlarını kendi başına sağlayabilmesi, sosyal, ekonomik açıdan yoksunluk içinde olduğunun sosyal hizmet uzmanları tarafından belirlenmiş olması ve 55 yaşından küçük olmaması gerekmektedir. Başvuru neticesinde sosyal hizmet uzmanları tarafından hazırlanmış olan sosyal inceleme raporları ve binadaki kontenjan değerlendirilerek yaşlı bireylerin kabulleri için karara varılmaktadır (Özel Huzurevleri Yasası [ÖHY], 2006: madde 9).

5. Engellilere Yönelik Hizmetler

KKTC'de Girne, Gazimağusa ve Güneşköy olmak üzere toplam üç tane 18 yaş üzeri Engelli Rehabilitasyon Merkezi bulunmaktadır. Her bir merkezin yaş aralığı değişiklik göstermekle birlikte maksimum 40 yaşına kadar tıbbi ve eğitimsel tanımlar sonucunda uzman doktor raporu ile rehabiliteye uygun olduğu onaylanmış bireyler bu kurumlara kabul edilmektedir. Merkezlerin ortak amacı özel gereksinimli bireylerin kendi kendilerine yetebilen bireyler olarak topluma katılımlarını sağlamaktır (Sosyal Hizmet Dairesi Müdürlüğü, 2018). KKTC'deki veri eksikliği nedeniyle nüfus içinde yer alan engelli bireylerin sayısı bilinmemektedir.

Özel gereksinimli bireylere yönelik yürütülen hizmetlere yakın zamanda Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bağlı "Engelsiz Yaşam Evi" projesiyle yeni bir boyut kazandırılması hedeflenmektedir. Bu merkezi farklı kılan gündüzlü hizmetle birlikte yatılı hizmeti de kapsayacak olmasıdır. 48 yatak kapasiteli olarak planlanan bu merkez, kapalı yüzme havuzu, spor salonu, oyun alanları, tarım alanı gibi faaliyetlere de yer vererek 18 dönümlük bir arazi içine inşa edilmektedir. Özel gereksinimli bireylerin yaşam kalitelerini artırma ve topluma en etkin şekilde katılımlarını sağlama adına bu tür projelerin desteklenerek artırılması önemlidir. Özel gereksinimli bireylerin sosyal izolasyon, etiketlenme ve ayrımcılığa maruz kaldığı düşünüldüğünde bu tür merkezlerin işlevlerinin ne kadar büyük olduğu fark edilmelidir. Kendi kendilerine yetebilen bireyler olarak rehabilite olan ve mümkün olduğu ölçüde bağımsızlık kazanan özel gereksinimli bireyler, böylece toplum içinde aktif bir şekilde rol alabilecektir. Elbette ki bireylerin toplum içinde sosyalleşebilmesi

için uygun fiziki koşulların da oluşturulması gerekmektedir. Bu noktada Gönyeli Belediyesi'nin "engelsiz kaldırım" çalışmasına benzer altyapı çalışmalarının artırılması gerekmektedir. Özel gereksinimli bireylerin fiziksel olarak da toplumda aktif bir biçimde yer alması, onlar için uygun koşulların yaratılmasıyla mümkün olacaktır.

1993 yılında kabul edilerek en son 2014 yılında revize edilen "Engellileri Koruma, Rehabilitasyon ve İstihdam Yasası"na göre; "Özel sektör ve kamu sektöründe işverenler, Çalışma Dairelerine kayıt yaptırarak iş talebinde bulunan ve meslek, beden ve zihin durumlarına göre işyerlerine sevk edilecek olan engellilerden, işyerlerinde istihdam ettikleri her tam yirmi beş kişiye karşılık bir engelli çalıştırmakla yükümlüdürler". Özel gereksinimli bireylerin topluma katılımında büyük etki sahibi olan istihdamın yasada yer aldığı görülmektedir. Ancak yasada var olan bu ifadenin pratikte ne kadar uygulandığının denetiminin sıklıkla Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı mercilerince yapılması gerekmektedir. KKTC'deki kayıt sisteminin eksikliği nedeniyle ülkede çalışan özel gereksinimli birey sayısı yer almamaktadır. Bu tür bir istatistik bilgi olmadan özellikle özel sektörde bu bireylerin gerçekten istihdamının sağlanıp sağlanmadığının kontrolünün nasıl gerçekleştirildiği düşündürücüdür.

Bu yasaya göre daha önceden devlet tarafından maddi destek alan özel gereksinimli birey, özel sektörde işe başladıktan sonra da kendisine verilen nakdi yardımın %30'unu almaya devam etmektedir (Engellileri Koruma, Rehabilitasyon ve İstihdam Yasası [EKRIY], 2014: madde 6A-7). Özel sektörde asgari ücret uygulaması sebebiyle maaşların kamuya göre daha düşük olması, özel sektörde istihdam edilen özel gereksinimli bireyler için dezavantaj oluştururken, yasada böyle bir maddenin olması memnun edicidir. Bu noktada sosyal hizmet uzmanlarının en büyük görevlerinden birisi özel gereksinimli bireyleri hakları konusunda bilgilendirmek olmalıdır. Özellikle eğitim ve gelir durumunun düşük olduğu ailelerde hakkını arama ya da sorup öğrenme gibi atılımlar pek görünmemektedir. Bu nedenle uzmanların yasadaki her maddeyi inceleyerek bu konuda birey ve aileleri bilgilendirmesi, bu bireylerin yaşam kalitelerinin artırılmasında büyük rol oynamaktadır.

Son olarak sosyal yardım hizmetleri kısmında da belirtildiği üzere uzmanlar tarafından özel gereksinimli bireylere verilen raporla birlikte bu bireyler sosyal yardım hakkından faydalanabilmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışmada, KKTC'de sosyal hizmetlerin yapısı, işleyişi ve uygulama alanlarına değinilerek yasal düzenlemeler ve sunulan hizmetler sosyal hizmetin üç temel ilkesi

olan insan hakları, sosyal adalet ve eşitlik ilkeleri bağlamında değerlendirilmiştir. Özellikle son on yılda toplumsal yapıda meydana gelen değişiklikler sosyal hizmete ihtiyaç duyan nüfus gruplarının artmasına neden olmuştur. Ancak Daire'nin bu değişim karşısında yeni hizmet modelleri geliştirerek ihtiyaç duyulan hizmetleri sunmada eksikleri dikkat çekmektedir. Mevcut uygulamalar ve sosyal hizmet sistemi sosyal hizmet yöntemleri bağlamında değerlendirildiğinde birbiriyle bağlantılı aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

Çocuk refahı alanındaki hizmetlere ilişkin, korunma altındaki çocuklara yönelik hizmetlerin daha çok kurum bakımı şeklinde düzenlenmiş olduğu göze çarpmaktadır. Kurum bakımı hizmeti devlet çocuk yuvası, SOS Çocuk Köyü ve SOS Gençlik Evi tarafından verilmektedir. Ancak 12 yaş üzeri gençlerin bakımına yönelik devletin herhangi bir kurumu bulunmamaktadır. SOS Çocuk Köyünde kısa süreliğine de olsa hiç kalmamış bir çocuğun SOS Gençlik Evi'ne kabul edilmesi söz konusu olmadığından 16 yaşında koruma altına alınan bir çocuğun bakımına ilişkin sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu sorunun çözümüne yönelik makro düzey sosyal hizmetin bir uygulaması olarak sosyal politika geliştirilerek ihtiyaç duyulan hizmetin kurumsal düzeyde verilebilmesine olanak sağlanması gereklidir. Diğer yandan, çocukların aile ortamında büyümesinin biopsikososyal gelişimleri açısından kurum bakımına kıyasla daha yarar sağlayıcı olduğu belirtilmektedir (Akdağ, 2015). Bu açıdan, kurum bakımına alternatif modeller olan evlat edindirme hizmetleri ile koruyucu aile hizmetlerinin yaygınlaştırılmasına dönük çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Çocuk refahı alanında önemli sorunlardan biri de hukuksal düzenlemelerde fikirbirliğine varılmış bir çocuk tanımı bulunmayışıdır. Bu durum, çocuklara dönük hizmetlerde karmaşaya neden olmakta ve çocukların yüksek yararı ilkesinin göz ardı edilmesine yol açmaktadır. Önceki bölümlerde paylaşılan verilerde suça sürüklenen çocuk ve genç sayısının arttığı gözlenmiş ve bu durumun önemli bir toplumsal sorun haline dönüşmekte olduğu vurgulanmıştır. Suça sürüklenen çocukların rehabilite edilebileceği eğitim evleri olmaması ve yetişkin ceza infaz kurumlarında kalıyor olmaları, çocuk polisi birimi olmaması, suça sürüklenen çocuk ve/veya suç mağduru çocuklarla görüşülebilecek adli görüşme odalarının olmaması, yasalarda kullanılan "çocuk suçlu" ifadelerinin hâlâ kullanılıyor olması gibi sorunları bir an önce çözüme kavuşturmak gerekmektedir. Suça sürüklenen çocuklara yönelik uygulamadaki yasaların büyük bölümü İngiliz yönetimi döneminde hazırlanmış yasalardır. Bu durum, on yıl öncesinde bir sorun olarak görülmezken, şu anda yasaların toplumsal ihtiyaçları karşılamada yetersiz olduğu ve çocuk suçluluğunu çağdaş bir yaklaşımla ele almadığı açıktır.

Sosyal hizmetin çalışma alanlarından ihmal edilen bir diğer alan olan toplumsal cinsiyet ise özellikle cinsiyet/cinsel yönelim ayrımcılığına karşı mücadeleyle ilgilidir. Önemli pozisyonlarda kadın sayısının erkeklere oranla daha az seyretmesi cam tavan savının KKTC’de de hüküm sürdüğünü göstermektedir. 2018 itibariyle KKTC Meclisi’ndeki 50 milletvekilinden yalnızca 9’u kadinken, adanın kuzeyinde bulunan yaklaşık 15 üniversitenin hiçbirinde kadın rektör bulunmamaktadır. Bunun yanında DPÖ’nün 2016 verilerine göre müşavirlik görevine getirilen 144 kişi arasından sadece 33’ü kadındır (DPÖ İstatistik Yıllığı, 2016). Bu istatistiki bilgiler, toplum içinde kadına yönelik cinsiyetçi tutumların halen devam ettiğini gösterirken, kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda da somut adımlar atılmadığı dikkati çekmektedir. Kadına yönelik cinayetlere bakıldığında KKTC’de son 8 yılda artan bir tablo ile karşılaşılmaktadır. 2010-2017 yılları arasında 16 kadın cinayeti işlenmişken sadece 2017 yılı içerisinde 5 kadın öldürülmüştür. Cinayet faillerinin ise tamamının kadınların eşleri ve/veya sevgilileri olduğu belirtilmektedir (Havadis Gazetesi, 7.10.2017). Daha önce de belirtildiği üzere Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Dairesi’nin hizmette yetersiz kalması, bu yöndeki sosyal politikaların yeterli düzeyde geliştirilememesine neden olmaktadır. Aynı zamanda Meclis’teki kadın milletvekili sayısının azlığı erkek-egemen bir yönetim anlayışını da beraberinde getirmektedir. Cinsiyet/cinsel yönelim ayrımcılığıyla ve şiddetiyle mücadele sadece sivil toplum örgütlerinin çalışmalarıyla gerçekleşemeyecek kadar karmaşık bir sorun olması sebebiyle hükümet tarafından mutlaka somut adımların atılması gerekmektedir. Tüm bunlar, sosyal hizmet mesleğinin insanların güçlendirilmesini ve özgürleştirilmesini destekleyen bir akademik disiplin olmaktan uzaklaştırmaktadır.

Yaşlı refahı alanındaki uygulamalar ele alındığında hizmetlerin gelişmeyi desteklemekten çok sosyal ve ekonomik yönden yoksunluğu tespit edilmiş en az 55 yaşındaki kişilerin bakımının sağlanmasına odaklandığı gözlenmektedir. Oysa günümüz yaşlılık anlayışında yaşlının bakım ve tedavisi yanında kendisinden beklenen rolleri yerine getirmede, toplumsal yaşama katılımı ve karşılaştıkları kayıplarla başa çıkmada da sosyal hizmete ihtiyaç duyabildikleri bilinmektedir. Yaşlı refahı alanında sosyal hizmet uzmanları yalnızca yoksunluk içinde bulunan yaşlıların belirlenmesine yönelik çalışmamalı bunun ötesinde yaşlıları psikososyal yönden destekleyen uzun süreli uygulamalar gerçekleştirmelidir.

Özel gereksinimli bireylerin refahına yönelik hizmetler incelendiğinde gündüzlü hizmetler veren üç kurum bulunması sevindiricidir. Ancak engelli politikası oluşturulması ve engelli bireylerin toplumsal yaşama katılmasına yönelik çalışmaların kısıtlı olduğu dikkat çekmektedir. Bununla birlikte, özel gereksinimlere

sahip olma yalnızca kişiyi değil ailesi ve yakın çevresini de etkilediğinden ailelere dönük sosyal hizmet uygulamalarının geliştirilip yaygınlaştırılmasına ihtiyaç olduğu açıktır.

Bireysel ya da toplumsal nedenlerle psikolojik, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılayamayan kişilere yönelik Daire'ye önemli görevler verilmesine rağmen, hukuksal yetersizlikler, meslek elemanlarının sosyal hizmet işlevlerini yerine getirmelerinde güçlük yaratmaktadır. Ancak şu andaki uygulamalarda sorunlara ilişkin psikososyal boyutun göz ardı edilerek, sosyal hizmetlerin daha ziyade ekonomik kaynaklı yardımlar şeklinde olduğu anlaşılmaktadır. Bireyler açısından düşünüldüğünde Daire'nin "maddi yardım dağıtan yer" imajının hâlâ sürdüğü düşünülmektedir. Dolayısıyla, bireyler psikososyal problemleri dışında daha çok nakdi destek için Daire'ye başvurmaktadır. Çalışma kısaca değerlendirildiğinde, KKTC'deki sosyal hizmet anlayışının, sosyal hizmet mesleğinin amaçları, temel ilkeleri, felsefesi ve etik ilkeleri bakımından evrensel sosyal hizmet anlayışına ulaşabilmesi için köklü yapılandırmalardan geçmesi gerektiği görülmektedir.

Öneriler

KKTC'de sosyal hizmetlerin yapısı, işleyişi ve uygulama alanlarına değinilerek yasal düzenlemeler ve sunulan hizmetlerin değerlendirildiği bu çalışmada mikro, mezzo ve makro boyutlarda aşağıdaki öneriler sunulmaktadır:

- Sosyal hizmet uygulamalarının etkili olabilmesi ve ihtiyaçlara cevap verebilmesi için sosyal hizmetlere ihtiyaç duyan nüfus gruplarının sosyodemografik özelliklerinin belirlenmesi gerekmektedir.
- Koruma altındaki çocukların bakımına ilişkin kurum tipi bakıma alternatif sayılan evlat edindirme ve koruyucu aile hizmeti modellerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Özellikle koruyucu aile sayısı ve niteliğini artırmaya yönelik uygulamalara ihtiyaç duyulmaktadır.
- Çocuk suçluluğunun çağdaş bir yaklaşımla çocuk adalet temelli ele alınarak adalet sistemi içinde gereken iyileştirmelerin yapılması gerekmektedir.
- Özel gereksinimli çocuk, genç ve yetişkinlere yönelik rehabilitasyon ve eğitim kurumlarının yaygınlaştırılması ve merkez dışında yaşayanlar için de ulaşılabilir hale getirilmesi gerekmektedir.
- Özel gereksinimli bireylerin ve ailelerinin güçlendirilmesine dönük çalışmalara ihtiyaç vardır.

- Toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle mücadele kapsamında Daire ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Dairesi'nin aktif bir rol alıp lobi çalışmalarıyla konuyu gündemde tutarak bu alanda sosyal politikalar üretilmesine katkıda bulunulmalıdır.
- Daire ve Sosyal Hizmet Bürolarının bulunduğu her ilçede veya köyde sosyal riskler belirlenerek, koruyucu ve önleyici çalışmalar yapılmalıdır.
- Daire'nin tanıtımı daha iyi yapılarak verilen hizmetlerin duyurulması gerekmektedir. Böylelikle Daire'nin nakdi yardımlar dışında hangi alanlarda ne şekilde destekler verdiği daha anlaşılır olacaktır.
- Belediyelerle, sivil toplum örgütleriyle ve gönüllü kuruluşlarla işbirliği yapılmalı, denetimi Daire'de bulunmak koşuluyla sosyal hizmetlerin yerel yönetimler ve sivil toplum örgütleri tarafından da verilmesi desteklenmelidir.
- Sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin, yalnızca yoksul ya da korunma ihtiyacı olan kesimleri için değil, aynı zamanda tüm vatandaşların bir hakkı olduğunun savunulması gerekmektedir.
- İhtiyaç duyulan sosyal hizmet müdahalelerinin geliştirilmesinde ve uygulanan müdahalelerin etkisinin değerlendirilmesinde üniversitelerle işbirliği yapılması yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

Akdağ, F. (2015). Çocukta beyin gelişimi ve erken müdahale, *Uluslararası Katılımlı III. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kongresi "Erken Müdahale"*. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Çocukların Evlat Edinilmesi Yasası (1955). <http://www.mahkemeler.net/cgi-bin/elektroks.aspx>, (1.09.2018).

Çocuk Hakları'na Dair Sözleşme (1989). https://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23c.html, (19.09.2018)

Duyan, V. (2010). *Sosyal hizmet temelleri yaklaşımları müdahale yöntemleri*, Ankara: Sosyal Çalışma Yayınları.

Engellileri Koruma, Rehabilitasyon ve İstihdam Yasası (2014). <http://www.mahkemeler.net/cgi-bin/elektroks.aspx> (1.09.2018).

Erdal, S. (2012). *Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti Uygulamaları Açısından İsveç Modelinin Değerlendirilmesi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.

Fasıl 157 Çocuk Suçlular Yasası (1999). <http://www.mahkemeler.net/cgi-bin/elektroks.aspx> (1.09.2018)

Fasıl 162 Suç İşleyenlerin Gözetim Altında Bulundurulması Yasası (1952). <http://www.mahkemeler.net/cgi-bin/elektroks.aspx>, (1.09.2018).

Fasıl 352 Çocuklar Yasası (2006). <http://www.mahkemeler.net/cgi-bin/elektroks.aspx>, (1.09.2018).

IFSW (2012). *Global Agenda for Social Work and Social Development* (Ed. Nigel Hall). <http://www.ppgssufpb.com.br/wp-content/uploads/2012/07/Livro-Social-Work-Around-the-World-.pdf>, (08.07.2014).

International Federation of Social Workers (IFSW). <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>, (08.07.2014).

Kadın Sığınma Evi (2016). <http://meydankibris.com/haber-kadln-siginma-evi-kapatildi-9359.html>, (14.09.18)

Kadın Sığınma Evi (2018). <https://www.lefkosabelediyesi.org/kadin-siginma-evi/> (22.03.2019)

KKTC'de Kadın Cinayetleri (2017). <https://www.havadiskibris.com/7-yilda-16-kadin-cinayeti/>, (14.09.18)

KTOEÖS, (2016). *Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi*, CEDAW Sözleşmesi El Kitabı.

Kongar, E. (2007). *Sosyal çalışmaya giriş*, Ankara: SABEV.

Koruyucu Aile Tüzüğü (2006). <http://www.mahkemeler.net/tuzuk/st4-2007.pdf>, (16.09.18).

Nybom, J. (2011). Activation in social work with social assistance claimants in four swedish municipalities, *European Journal of Social Work*, 14(3), s.339-361, DOI: 10.1080/13691457.2010.501021

Özel Huzurevleri Yasası (2006). <http://www.mahkemeler.net/cgi-bin/elektroks.aspx>, (1.09.18).

PAN Cyprian Volunteerism Coordinative Council (2009). *Cyprus Report*, Nicosia.

Panagiotopoulos, C., Spaneas, S. ve Kerfoot, M.J. (2017). Social work education in cyprus: prospects and challenges in developing an indigenous character, *European Journal of Social Work*, 20(2), s.277-287, <https://doi.org/10.1080/13691457.2016.1185697>.

Republic of Cyprus, Ministry of Finance (2017). 2012-2014 Criminal Statistics Report.

Sheldon, B. ve Macdonald, G. (2009). *A Text Book of Social Work*, Routledge, New York.

SOS Çocuk Köyü Derneği (2018). <https://www.soscocukyoyu.org/>,(14.09.2018).

Sosyal Hizmet Dairesi Müdürlüğü (2018). <http://shd.gov.ct.tr/LefkosaCocukYuvasi.aspx>, (13.09.2018)

Sosyal Hizmetler Dairesi (Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları) Yasası (1994), <http://shd.gov.ct.tr/Portals/1082/yasalar/081988%20Sosyal%20Hizmetler%20Dairesi%20Yasas%C4%B1.pdf>. (01.09.2018)

Sosyal Hizmetler Dairesi Faaliyet Raporu (2010). <http://csgb.gov.ct.tr/İstatistikler.aspx>, (16.08.2014).

Sosyal Yardımlar Yasası (1989). <http://www.mahkemeler.net/cgi-bin/elektroks.aspx>, (1.09.2018).

Spaneas, S. (2011). Reading the past, understanding the present and predicting the future: the cypriot social work case, *2012 Joint World Conference on Social Work and Social Development: Action and Impact*, 08-12 Temmuz, Stockholm, s. 89-102.

Şehit ve Hadise Kurbanı Aileleri ve Malûllere Yardım Yasası (2015). <http://www.mahkemeler.net/cgi-bin/elektroks.aspx>, (1.09.2018).

Turhan, T. (2008). Tarihsel bakış açısıyla Kıbrıs Türk hukuk sistemi, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 57(2), s. 253-286.

Ünal, V. (2015). Düünden bugüne kültürümüzde koruyucu aile hizmetleri üzerine bazı değerlendirmeler, *Turkish Studies*, 10 (6), s.875-900. DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8181>

Yarı Bağımsız Hayata Geçiş Evleri Tüzüğü (2006). <http://www.mahkemeler.net/tuzuk/st211-2007.pdf>. (16.09.2018).

Yücel, D. ve Gönültaş, B. (2016). *Adli sosyal hizmet- yaklaşım ve müdahale*, Nobel Yayınevi: Ankara.